

Hea kool on selline, kus õpilasi kaasatakse ning arvestatakse nende arvamust

Liina Hirv
Eesti Õpilasesinduste Liidu juhatuse esimees

Alustagem sellest, mis toimub praegu ühiskonnas. Kaasamine on üsna aktuaalne teema – enamasti ei olda sellega rahul. Riigiasutused tihtipeale ei kaasa piisavalt või kaasavad vaid kaasamise pärast, ilma tegelikku arvamust arvestamata. Samas indiviidi tasandil jääb tihti puudu oma initsiatiivist, tahtest ja sisukusest, et kaasa rääkida.

Vaatleme nüüd kooli kui üht mikroühiskonda. Olemas on erinevad osapooled. Keegi on juhtivas rollis ja mingi osapoole kaasatus on relevantne, kuid selle määr siiski küsitav. Arvestades, et kool peaks meid ette valmistama reaalseks eluks ja teades, et täisväärtusliku elu üheks osaks on ühiskonnas kaasa löömine, jõuame järeldusele, et koolidemokraatia, kaasamine ja osalus peaksid olema õppetöö kohustuslikuks osaks.

Mida toimiv koolidemokraatia eeldab? Esmalt, laiemat arusaamist sellest, mis on kaasamine ja osalus. Praegu on koolides levinud praktika, kus sisuliselt lõppfaasis otsused esitatakse õpilasesindustele ja oodatakse arvamust. Unustatakse ära asjaolu, et osapool, kellelt arvamust küsitakse, ei pruugi sugugi olla olukorra ja tehtava otsuse kõigi aspektidega kursis. Nii võib tekkida olukord, kus väga kõlavaid seisukohti ei pruugigi olla. Parem lahendus oleks aga see, kui näilise huvitumise asemel tegeletaks rohkem osalusega. Kui õpilasi kaasataks otsuste kujundamise protsessi juba alguses, tagataks neile vajalik info ja arutletaks tekkivate küsimuste üle ühiselt.

Suurenema peab juhtkonna, õpetajate ja õpilaste vaheline partnerlus. Samuti peab kogu õppetöö liikuma uutele alustele – kui ainetundides jäädakse kitsalt vaid aine raamidesse ning aine seostamist reaalse eluga ei toimu, ei saa ka loota teiste muudatuste õnnestumisele. Lisaks peab oluliselt süvendama tagasisidestamise harjumust – kui õpilased ei saa antud panuse mõju kohta tagasisidet ega näe selle rolli, siis pole neil järgnevatel kordadel motivatsiooni taas panustada.

Rääkides koolist ja õpilasesindustest, siis murettekitav on asjaolu, et levinud on arusaam justkui oleks õpilasesinduse peamine ülesanne ürituste korraldamine. Nii kooli juhtkonna kui õpilaste endi hulgas peab õpilasesindustest ja õpilaste kaasamisest rääkides siiski lähtuma sellest, et õpilasesindus on esindusorgan: loodud selleks, et kanda edasi konkreetse kooli õpilaskonna arvamust, seista nende heaolu eest. Kultuuriklubi funktsioon on selle organi puhul siiski sekundaarne.

Kui koolis teadvustataks rohkem, et õpilasesinduse rolliks on olla esindusorganiks ning esindada oma kooli õpilaskonna arvamust, soodustaks see tugevamate õpilasesinduste teket. Samuti leviksid paremini arusaamad esindamisest ja osalusest üldisemalt. Süveneks ehk ka noorte üleüldine nõudlik hoiak (kooli)demokraatia suhtes.

Praegu seisavad koolidemokraatia edendamisel oluliselt ees erinevad arusaamad. Näiteks võib tuua, et kui õpetajatelt küsiti arvamust õpilaste kaasatuse kohta, oli hoiak pigem pessimistlik, seevastu paljud koolijuhid hindasid siinkohal olukorda täiesti

heaks. Anu Tootsi uuringust ilmes ka tõsiasi, et põhikooli lõpuklasside õpilased hindasid oma võimalusi osaleda koolitasandil otsuste kujundamises ja üleüldist võimekust midagi muuta 2005. aasta küsitluses oluliselt madalamaks kui tegid seda sama vanad õpilased 1999. aastal. Tõsi, viimasest küsitlusest on 7 aastat möödas, kuid ei julge siinkohal väita, et olukord oleks drastiliselt paranenud. Võib vaid loota, et kehva hinnangu osalusvõimaluste kohta saab kirjutada noorte kasvanud nõudlikkuse arvele.

Peame koolidemokraatia ja osaluse suurendamisele igapäevases koolielus oluliselt rohkem tähelepanu pöörama. Lootes, et tegemist on millegi elementaarsega, iseenesest tekkiva ja püsivaga, siis – ehk võib minu järgnev avaldus kõlada radikaalselt, kuid – võime sellega samahästi kui hüvasti jätta.